

กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวด
ของคุณวิชัย เวชโอสถ คณะรำสวดวิชัยราชันย์
THE TRANSMISSION PROCESS OF THE ART
OF ANCIENT CHANTING DANCE OF WICHAI VEJ-O-SOT
FROM WICHAI-RAJAN ANCIENT CHANTING DANCE BAND

ณัฐพล วรรณจนา*, ธัญยาภรณ์ โพธิกาวิณ**, ปรียานันท์ พร้อมสุขกุล***
Nathapol Wanjana*, Dhanyaporn Phothikawin**, Preeyanun Promsukkul***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติและผลงานด้านรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ คณะรำสวดวิชัยราชันย์ และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ คณะรำสวดวิชัยราชันย์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ คุณวิชัย เวชโอสถ และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดจากคุณวิชัย เวชโอสถ จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดกับคุณวิชัย เวชโอสถ ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า คุณวิชัย เวชโอสถ เจ้าของคณะวิชัยราชันย์เป็นผู้ที่มีผลงานการแสดงด้านการรำสวดเป็นที่ยอมรับในจังหวัดจันทบุรี ได้รับบัตรประกาศเกียรติคุณเป็นวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการแสดงรำสวด และได้ก่อตั้งคณะรำสวดวิชัยราชันย์มาแล้วรวม 10 ปี โดยมีกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวด แบบมุขปาฐะ คัดเลือกลูกศิษย์จากผู้ที่มีใจรักในการรำสวด โดยเริ่มจากการถ่ายทอดด้านดนตรี การร้อง และการรำ ใช้เทคนิคการถ่ายทอดตามหลักจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจในด้านเนื้อหาและบทเพลง ได้นำบทร้องจากเรื่องในวรรณคดีไทยต่าง ๆ ด้านการรำใช้นาฏยศัพท์พื้นฐานและท่ารำมาตรฐานเพื่อนำมาถ่ายทอด และใช้สื่อออนไลน์ในการถ่ายทอดเพื่อเพิ่มเติมการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังใช้การแสดงเพื่อวัดและประเมินผลในการถ่ายทอดความรู้ สถานที่ถ่ายทอดคือบ้านของคุณวิชัย จังหวัดจันทบุรี ลูกศิษย์ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนในชุมชนใกล้เคียงที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง

คำสำคัญ : รำสวด / กระบวนการถ่ายทอด / วิชัยราชันย์

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, nathapol-2512@hotmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, dhanyaporn.pht@mahidol.ac.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, preeyanun.pro@mahidol.ac.th

* Graduate Student, Music Education Department, College of Music, Mahidol University, nathapol-2512@hotmail.com

** Assistant Professor, Dr., Music Education Department, College of Music, Mahidol University, dhanyaporn.pht@mahidol.ac.th

*** Assistant Professor, Dr., Music Education Department, College of Music, Mahidol University, preeyanun.pro@mahidol.ac.th

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the history and works of Rum Suad Performance of Wichai Vej-O-Sot from Wichai-Rajan Rum Suad Performance band and 2) to study the process of transmitting the art of Rum Suad Performance of Wichai Vej-O-Sot from Wichai-Rajan Rum Suad Performance band. The main group of informants specifically selected was Mr. Wichai Vej-O-Sot himself and a group of 5 students who received the art of Rum Suad Performance from Mr. Wichai Vej-O-Sot 3 years and up. The research instrument was an in-depth interview form, semi-structured interview form, and participatory observation. The owner of Wichai-Rajan Rum Suad Performance band, who has an accepted Rum Suad Performance in Chanthaburi Province, has been awarded an honorary certificate as a local scholar of wisdom, providing knowledge of Rum Suad Performance, and has formed a Wichai-Rajan Rum Suad Performance band for 10 years. His Rum Suad Performance technique conveys the art of Rum Suad Performance in an oral form called “Mukah-Pa-tha”. People who are interested in being his students are selected from those who have a passion for Rum Suad Performance. The study and learning of Rum Suad Performance techniques starts with the transmission of music, singing, and dancing, using techniques based on psychology to create motivation. Rum Suad Performance contents and songs were taken from stories in various Thai literature. Mr. Wichai also uses basic dancing vocabulary and standard dancing moves to broadcast and use online media to promote Rum Suad Performance learning. The dancing performance test is used to measure and evaluate knowledge transfer from Mr. Wichai to his students. The broadcast location is Mr. Wichai's house in Chanthaburi Province. Most of his students are youths in the nearby community who receive support from their parents.

Keywords: Rum Suad Performance / Transmission Process / Wichai-Rajan

บทนำ

รำสวด เป็นการแสดงพื้นบ้านที่จัดขึ้นหน้าศพหลังพิธีสวดพระอภิธรรม ในสมัยก่อนชาวบ้านนิยมตั้งศพกันหลายวัน พระจะนิยมสวดบทพระมาลัยต่อหลังจากการสวดพระอภิธรรมจบ เสมือนการอยู่เป็นเพื่อนศพ ลีลาในการร้องและลักษณะของจังหวะที่เร็ว กระชับ มุ่งสื่ออารมณ์แก่ผู้ฟังด้วยลีลาน้ำเสียงที่ฟังสนุก จึงทำให้รำสวดเป็นที่นิยมอย่างมาก ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการสวดพระมาลัยจากพระมาเป็นฆราวาสและเรียกการสวดนี้ว่า “สวดคฤหัสถ์” และพัฒนามาเป็น “รำสวด” แทน¹ ซึ่งจุดมุ่งหมายสำคัญของการเล่นรำสวดคือ

¹ Pratana Mongkolkthawat and Saisamin Ngamluan, *Funeral Performance (Rum Suad Dance) in Trat Province* (Bangkok: Office of the National Culture Commission, 2004), 1. (in Thai)

เพื่อสร้างความสนุกสนานแก่ผู้ชม พร้อมให้ข้อคิดคติธรรมผ่านบทสวดที่นำมาร้อง อีกทั้งยังแฝงนัยด้านจิตใจเพื่ออยู่เป็นเพื่อนศพ และทำให้เจ้าภาพคลายความโศกเศร้า²

ในอดีตรำสวดเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมอย่างมาก เกิดคณะรำสวดขึ้นหลายคณะ โดยจังหวัดที่มีคณะรำสวดมากที่สุดคือจังหวัดตราด รองลงมาคือจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดระยอง แต่ด้วยกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม จึงส่งผลให้ความนิยมในการฟังดนตรีมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย รำสวดที่เคยได้รับความนิยม ก็ถูกลดความนิยมลงอย่างมาก ส่งผลให้คณะรำสวดมีจำนวนลดน้อยลงกว่าเมื่อก่อน ซึ่งสาเหตุที่ทำให้คณะรำสวดลดน้อยลง เกิดจากปัจจัยหลายด้าน เช่น ค่านิยมและวิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไป เยาวชนในท้องถิ่นไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการสืบทอด เนื่องจากอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของผู้คน จึงมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าหลัง ไม่ทันกระแสความนิยมของสังคม ด้วยเหตุนี้คณะรำสวดที่เคยทำอาชีพแสดงรำสวดเป็นหลักจึงต้องยุบคณะลง เนื่องจากไม่มีผู้จ้างไปแสดงจึงไม่มีปัจจัยในการดำรงชีพ ทำให้ผู้ที่เคยเป็นนักแสดงรำสวดต้องไปประกอบอาชีพอื่น และไม่ได้มีการสืบทอดความรู้ต่อให้คนรุ่นหลัง³

ในปัจจุบัน คณะรำสวดวิชัยราชันย์ ซึ่งเป็นคณะที่มีชื่อเสียงในจังหวัดจันทบุรี ยังคงมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านรำสวดอยู่ โดยมีคุณวิชัย เวชโอสถ เป็นหัวหน้าคณะ คณะรำสวดนี้ก่อตั้งขึ้นโดยการรวมตัวของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ที่มีความสนใจในการเล่นรำสวดและมีจุดมุ่งหมายเพื่อฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้านอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญานี้ให้กลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง คณะรำสวดวิชัยราชันย์มีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นคือ ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของประเพณีการรำสวดแบบโบราณ ที่มีการทำพิธีไหว้ครู ร้องบทไหว้ครูก่อนการแสดง และมีการสวดบทพระมาลัย พร้อมทั้งมีการผสมผสานศิลปะพื้นบ้านอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น การร้องในรูปแบบลำตัด เพลงฉ่อย และเพลงลูกทุ่งลูกกรุง มาขับร้องในการแสดง ด้วยเหตุนี้ทำให้การแสดงรำสวดของคณะรำสวดวิชัยราชันย์มีอรรถรสที่หลากหลาย สนุกสนาน ฟังเข้าใจง่าย และทำให้คณะรำสวดวิชัยราชันย์มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักมาก

นอกจากนี้ คุณวิชัย เวชโอสถ เจ้าของคณะ ยังเป็นผู้มีความสามารถด้านการแสดงพื้นบ้านหลายแขนง ซึ่งท่านได้นำความรู้ความสามารถทางด้านศิลปะพื้นบ้านต่าง ๆ เหล่านี้มาประยุกต์ใช้กับการแสดงรำสวดของคณะรำสวดวิชัยราชันย์จนทำให้มีชื่อเสียงอย่างมาก ท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการร้องลำตัด ร้องลิเก เป็นหมอทำขวัญ และยังมีความสามารถในการแต่งกลอน เนื่องในวาระสำคัญต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นนักรำสวดที่มีชื่อเสียง มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งมีผลงานในด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องรำสวด แก่องค์กรภาครัฐและเอกชน จนได้รับการยกย่องให้เป็นวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการให้ความรู้รำสวด นอกจากบทบาทของการเป็นนักรำสวดและวิทยากรให้ความรู้แล้ว คุณวิชัยยังมีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้รำสวดให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ในชุมชนและผู้สนใจในรำสวด เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางปัญญานี้ไว้ ซึ่งลูกศิษย์ของท่านมีทั้งคนในชุมชน นักศึกษาตามมหาวิทยาลัย และบุคคลทั่วไปที่สนใจในรำสวด

² Phisut Kanboon, "Teacher Salutation Analysis in Chanthaburi Province," *Institute of Culture and Arts Journal* 15, no. 2 (January-June 2014): 58. (in Thai)

³ Anuwat Bissuri and Kumkom Pornprasit, "Rum Suad of Kru Sakhon Prajong Troupe from Ban Khai District in Rayong Province," *Journal of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University* 3, no. 2 (September 2016 - February 2017): 108. (in Thai)

จากการศึกษางานวิจัยที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน และการศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อในการแสดงรำสวด ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากระบวนการถ่ายทอดทางดนตรีพื้นบ้านมีขั้นตอนและวิธีการหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับประเภทของการแสดง แต่ในด้านของการศึกษารำสวด เป็นการศึกษาพิธีกรรม ความเชื่อในการแสดง ซึ่งยังไม่มียานวิจัยใดที่ศึกษากระบวนการถ่ายทอดรำสวด ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องมีการถ่ายทอดทั้งด้านดนตรี การขับร้อง และการรำ ซึ่งเป็นศิลปะขั้นสูงที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของการรำสวดที่หาได้ยากในยุคปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ คณะวิชยราชันย์ เพื่อนำเสนอข้อมูลในเชิงวิชาการอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาด้านรำสวดให้เห็นถึงกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวด เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์และต่อยอดงานการศึกษาอื่น ๆ ได้ อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ เผยแพร่ และฟื้นฟูการแสดงรำสวด ซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของภาคตะวันออกเฉียงใต้ให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติและผลงานด้านรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ คณะวิชยราชันย์
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ คณะวิชยราชันย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยศึกษาในรูปแบบเชิงพรรณนา มุ่งแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทที่สมบูรณ์ของปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยได้เลือกมาศึกษา โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีบุคลากรผู้ให้ข้อมูลการวิจัยจำนวน 6 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คุณวิชัย เวชโอสถ และ 2) ลูกศิษย์ของคุณวิชัย เวชโอสถ จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากบุคคลที่เรียนรำสวดกับคุณวิชัย เวชโอสถ ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview Form) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์คุณวิชัย เวชโอสถ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แล้วร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามต่อไป

2) การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ลูกศิษย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษา แล้วร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามต่อไป

3) การสร้างแบบสังเกต (Observation Form) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษา แล้วร่างแบบสังเกตเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามต่อไป

4) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย จากนั้นนำเครื่องมือในการวิจัยไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงรำสวด แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดดนตรี อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ศึกษา โดยค้นคว้าเอกสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ หนังสือ เป็นการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการเรียนรู้ องค์ประกอบของการเรียนรู้ และเอกสารที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ เช่น ไฟล์วิดีโอ ไฟล์ภาพ อินเทอร์เน็ต เป็นการศึกษาค้นคว้าดูหลักการและวิธีการนำเสนอกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ

2) การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากพื้นที่ที่ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview Form) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับคุณวิชัย เวชโอสถ และลูกศิษย์ เข้าร่วมในกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า จากนั้นวิเคราะห์โดยอาศัยข้อเท็จจริง ทฤษฎี และเหตุผล กลั่นกรอง ตีความจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือจากปรากฏการณ์ในพื้นที่ แล้วนำมาวิเคราะห์ สรุปผล และตีความแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

1. ประวัติและผลงานของคุณวิชัย เวชโอสถ

คุณวิชัย เวชโอสถ เกิดวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529 อยู่บ้านเลขที่ 55/73 หมู่ 1 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันอายุ 35 ปี เป็นบุตรคนที่สองของนายแอ้ว เวชโอสถ และนางเสวียง เวชโอสถ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านคลองมะลิ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดจันทบุรี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันประกอบอาชีพทำธุรกิจเกี่ยวกับสังฆภัณฑ์ รับงานพิธีกรรม และงานแสดงดนตรีต่าง ๆ ได้แก่ หมอทำขวัญ การแสดงลำตัด การแสดงรำสวด

คุณวิชัยรู้จักการแสดงรำสวดมาตั้งแต่ 4-5 ขวบ และมีความสนใจต้องการศึกษาการแสดงรำสวด ตั้งแต่ยังเด็ก ๆ แต่ด้วยอุปสรรคในการเดินทางและไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ทำให้ไม่มีโอกาสที่จะได้ร่ำเรียนการแสดงรำสวดอย่างที่ตั้งใจไว้

เมื่อคุณวิชัยอายุ 15 ปี ก็ได้รู้จักกับครูเพลงด้านรำสวดในหมู่บ้าน คือ ครูจ้านง อุคะหะ และครูประสงค์ หอมไกล โดยครูสองท่านนี้ได้ชักชวนเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน รวมถึงคุณวิชัย มาฝึกหัดรำสวด ตั้งเป็นคณะรำสวดเล็ก ๆ แสดงในงานศพในหมู่บ้าน หลังจากที่ได้เรียนรู้รำสวดจากครูทั้งสองท่านนี้มา 1 ปี คุณวิชัยก็มีโอกาสได้รู้จักและเรียนรู้กับครูเพลงต่างคณะ ในเขตอำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ครูสมหวัง ใจดี แม่น้ำเงิน อุปมา พ่ออำนวย อุปมา และพ่อบุญรอด แพศย์รังสี ภายหลังก็ได้มีโอกาสเรียนรู้การแสดงรำสวดกับนักแสดงรำสวดในหมู่บ้าน โขมิง อำเภอกาบัง จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ แม่อำนวย ภิรมย์รื่น แม่บังอร ภิรมย์รื่น และพ่อมานะ ตักมัจฉา ซึ่งวิธีการถ่ายทอดรำสวดของครูแต่ละท่านนั้น จะใช้วิธีถ่ายทอดแบบมุขปาฐะเหมือนกัน คือการต่อเพลงด้วยปากเปล่า รวมถึงครูพักลักจำเอาจากการไปแสดงตามงานต่าง ๆ ด้วย

ในส่วนของคุณวิชัยยอมรับการถ่ายทอดการรำสวดนั้น การฝากตัวเป็นศิษย์เพื่อรับการถ่ายทอดรำสวดตามแบบโบราณ คือ นำดอกไม้ธูปเทียนแพมาเพื่อขอฝากตัวเป็นศิษย์กับครูท่านนั้น ๆ ซึ่งในสมัยก่อนการจะร่ำเรียนวิชาต่าง ๆ ก็ต้องไปฝากตัวกับครู ไปกินอยู่กับครู คอยดูแลปรนนิบัติครู เพื่อแลกกับวิชาความรู้

หลังจากที่คุณวิชัยได้เก็บเกี่ยวความรู้และประสบการณ์ในการแสดงรำสวดจากครูเพลงหลาย ๆ ท่านมานานกว่า 5 ปี ได้เห็นถึงความงดงามและความสำคัญของการแสดงรำสวด ทำให้คุณวิชัยสนใจที่จะสืบทอดการแสดงรำสวดนี้ต่อไป เหตุนี้คุณวิชัยจึงได้ชักชวนญาติพี่น้องและเด็ก ๆ ในละแวกบ้านมาลองฝึกหัดการแสดงรำสวดที่บ้านของตน เมื่อได้เรียนรู้การรำสวดจนถึงระดับหนึ่งที่สามารถทำการแสดงได้แล้ว คุณวิชัยก็จะพาเด็ก ๆ ทำการแสดงจริง จนเกิดเป็นคณะรำสวดวิชัยราชันย์ขึ้นมา

คณะรำสวดวิชัยราชันย์ ก่อตั้งมาแล้วร่วม 10 ปี ทำการแสดงจนมีชื่อเสียงโด่งดังโดยเฉพาะภาคตะวันออกบริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด คุณวิชัยได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ รูปแบบ วิธีการ และระเบียบการแสดงรำสวดจากครูเพลงหลายท่าน มาตกผลึกทางความคิด จนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคณะรำสวดวิชัยราชันย์ขึ้น นั่นคือ ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของประเพณีการรำสวดแบบโบราณ แต่ได้มีการผสมผสานศิลปะพื้นบ้านอื่น ๆ มาร่วมด้วย มีการหยอกล้อโต้ตอบกับผู้ฟัง คอยสังเกตบรรยากาศหน้างานและ

อารมณ์ของผู้ฟัง เพื่อพร้อมปรับตัวและปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงตามสถานการณ์หน้างานทุกเมื่อ ด้วยเหตุนี้ ร่ำสวดของคณะร่ำสวดวิชัยราชันย์จึงมีธรรมชาติในการแสดงที่หลากหลาย ซึ่งความมีเอกลักษณ์เหล่านี้จึงทำให้ คณะร่ำสวดวิชัยราชันย์มีชื่อเสียงโด่งดังเรื่อยมา

2. กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการร่ำสวดของคณะวิชัย เวชโอสถ

2.1 หลักการในการถ่ายทอด

2.1.1 วิธีการในการถ่ายทอด

จากการวิเคราะห์หลักการและวิธีการถ่ายทอดศิลปะการร่ำสวดของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่าใช้การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ถ่ายทอดทั้งองค์ความรู้ ขนบธรรมเนียม และประเพณีปฏิบัติของ ร่ำสวด ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในร่ำสวดอย่างถ่องแท้ ด้านดนตรี ใช้วิธีการถ่ายทอดคือ ซึมซับบรรยากาศ การแสดง และทดลองเล่นเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่งและกรับ เพื่อทำความเข้าใจกับจังหวะในร่ำสวด ด้านการร้อง ใช้วิธีการสอนแบบสาธิตให้ดู แล้วปฏิบัติตาม และอธิบายลักษณะของทำนองเพลงเพิ่มให้เกิดความเข้าใจ ส่วนด้านการรำ สอนโดยใช้วิธีการสาธิตให้ดู แล้วปฏิบัติตาม

2.1.2 การคัดเลือกลูกศิษย์เพื่อรับการถ่ายทอด

จากการวิเคราะห์การคัดเลือกลูกศิษย์ของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่าผู้ถ่ายทอด พิจารณาจากผู้ที่มีใจรักการร่ำสวด มีความอดทน และขยันฝึกซ้อม ส่งผลให้สามารถถ่ายทอดได้อย่างเต็มที่ และสามารถรับการถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งหลังจากคัดเลือกลูกศิษย์เพื่อรับการถ่ายทอด ก็ยังมีการ สร้างแรงจูงใจในการเรียน กล่าวคือการเลือกบทเพลงประจำตัวและบทบาทตัวละครให้เหมาะสมกับผู้เรียน พิจารณาตามลักษณะทางกายภาพ บุคลิกและลักษณะนิสัย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างเป็นตัวของตัวเอง และแสดง ออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

2.1.3 ขั้นตอนในการถ่ายทอด

จากการวิเคราะห์ขั้นตอนในการถ่ายทอดศิลปะการร่ำสวดของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่าด้านดนตรี ให้เริ่มจากการฟัง และสังเกตการแสดง ซึมซับบรรยากาศ เน้นเรื่องการเรียนรู้จังหวะ ให้ฝึกตีกรับ หรือฉิ่ง เพื่อประกอบจังหวะแบบง่าย ด้านการร้อง เริ่มจากการเขียนเนื้อร้อง และอธิบายภาพรวมของบทเพลง จากนั้นสาธิตให้ดู แล้วจึงให้ปฏิบัติตาม ด้านการรำ เริ่มจากการรำให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วจึงให้รำตาม นอกจากนี้ มีการเน้นย้ำสม่ำเสมอเรื่องจริตการรำให้ออกมางดงาม โดยหลังจากเสร็จสิ้นขั้นตอนของการถ่ายทอดด้านดนตรี แล้ว จะเป็นลำดับการถ่ายทอดด้านการร้องและการรำ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้สอนว่าจะสอนด้านใดก่อน โดยพิจารณาจากความถนัดของผู้เรียนเป็นหลัก

2.1.4 เทคนิคการถ่ายทอด

จากการวิเคราะห์เทคนิคการถ่ายทอดศิลปะการร่ำสวดของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่าด้านดนตรี ใช้การบรรเลงไปพร้อม ๆ กัน ทำให้จังหวะนิ่ง ไม่หลงหรือคร่อมจังหวะ ด้านการร้อง ใช้เทคนิคการสอนร้องไปที่ละวรรคเพลง ช้า ๆ ให้จำให้ได้ทีละวรรค แล้วจึงขึ้นวรรคใหม่ ทำซ้ำไปซ้ำมา จนจำได้ ขึ้นใจ ด้านการรำ มีเทคนิคคือการใช้หลักจิตวิทยา พูดเพื่อกระตุ้นความมั่นใจ ให้อารมณ์มีจิตวิญญาณ

2.1.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการถ่ายทอด

จากการวิเคราะห์ปัญหาในระหว่างการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่าปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากความไม่ต่อเนื่องในการถ่ายทอด ซึ่งสาเหตุเกิดจากผู้สอนและผู้เรียนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน แนวทางการแก้ไขปัญหาคือการนัดแนะวันเวลาที่ว่างตรงกันเพื่อมาถ่ายทอด ซึ่งก่อนถึงวันนัด จะมีการให้การบ้านไปท่องบทเพลงที่จดบันทึกไว้ หรือซ้อมจากเทปบันทึกเสียงที่บันทึกไว้ แล้วจึงมาซ้อมรวมกันในเวลาที่คุณคนว่างตรงกัน

2.2 การเรียนการสอน

2.2.1 ด้านเนื้อหาและบทเพลง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาและบทเพลงรำสวดของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่าด้านดนตรี มีการสอนหน้าทับกลองไทยพื้นฐาน ได้แก่ หน้าทับปรบไก่ หน้าทับลาว และอัตราจังหวะฉิ่ง ได้แก่ อัตราจังหวะสองชั้นและชั้นเดียว ด้านการร้อง ใช้บทเพลงที่มาจากบทร้องในเรื่องวรรณคดีไทย บทไหว้ครูรำสวด และเพลงไหว้ศพ ด้านการรำ ใช้นาฏยศัพท์พื้นฐาน เพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร รวมถึงท่ารำมาตรฐาน นอกจากนี้ ยังมีต้องปรับตัวให้เท่าทันโลกยุคปัจจุบัน รำสวดคณะวิชัยราชันย์มีการนำทำนองของเพลงลูกทุ่งหรือเพลงสมัยนิยมมาแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่

2.2.2 ด้านสื่อและอุปกรณ์

จากการวิเคราะห์สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดศิลปะรำสวดของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่ามีการใช้สมุดจดบันทึกในการบันทึกเพลงต่าง ๆ เป็นลายลักษณ์อักษร และเครื่องบันทึกเสียงใช้บันทึกเสียงการร้อง รวมถึงมีการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อค้นหาบทเพลงบนโลกอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังมีการใช้เครื่องประกอบจังหวะต่าง ๆ เช่น ฉิ่งและกรับ ในการประกอบการถ่ายทอด

2.2.3 ด้านการวัดและประเมินผล

จากการวิเคราะห์การวัดและประเมินผลการถ่ายทอดศิลปะรำสวดของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่ามีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยพิจารณาจากการแสดงว่าสามารถแสดงได้ตามที่ซ้อมหรือไม่ สามารถพูดคุยตอบโต้กับผู้ฟังโดยไม่ติดขัด ก็ถือว่าประสบความสำเร็จในการถ่ายทอด

2.3 สภาพแวดล้อม

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการถ่ายทอดศิลปะรำสวดของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด พบว่าสถานที่หลักที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้รำสวดคือบ้านของผู้สอน ซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านการรำสวดให้แก่ชุมชน และเปิดให้ผู้คนได้เข้ามาศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับรำสวด ซึ่งมีหน้าที่คล้ายคลึงกับสำนักดนตรีไทย ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนในชุมชนใกล้เคียงกับผู้สอน ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองอย่างเต็มที่ เพราะเด็ก ๆ ได้มีกิจกรรมทำยามว่าง ได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และสามารถสร้างรายได้เสริมจากการแสดง

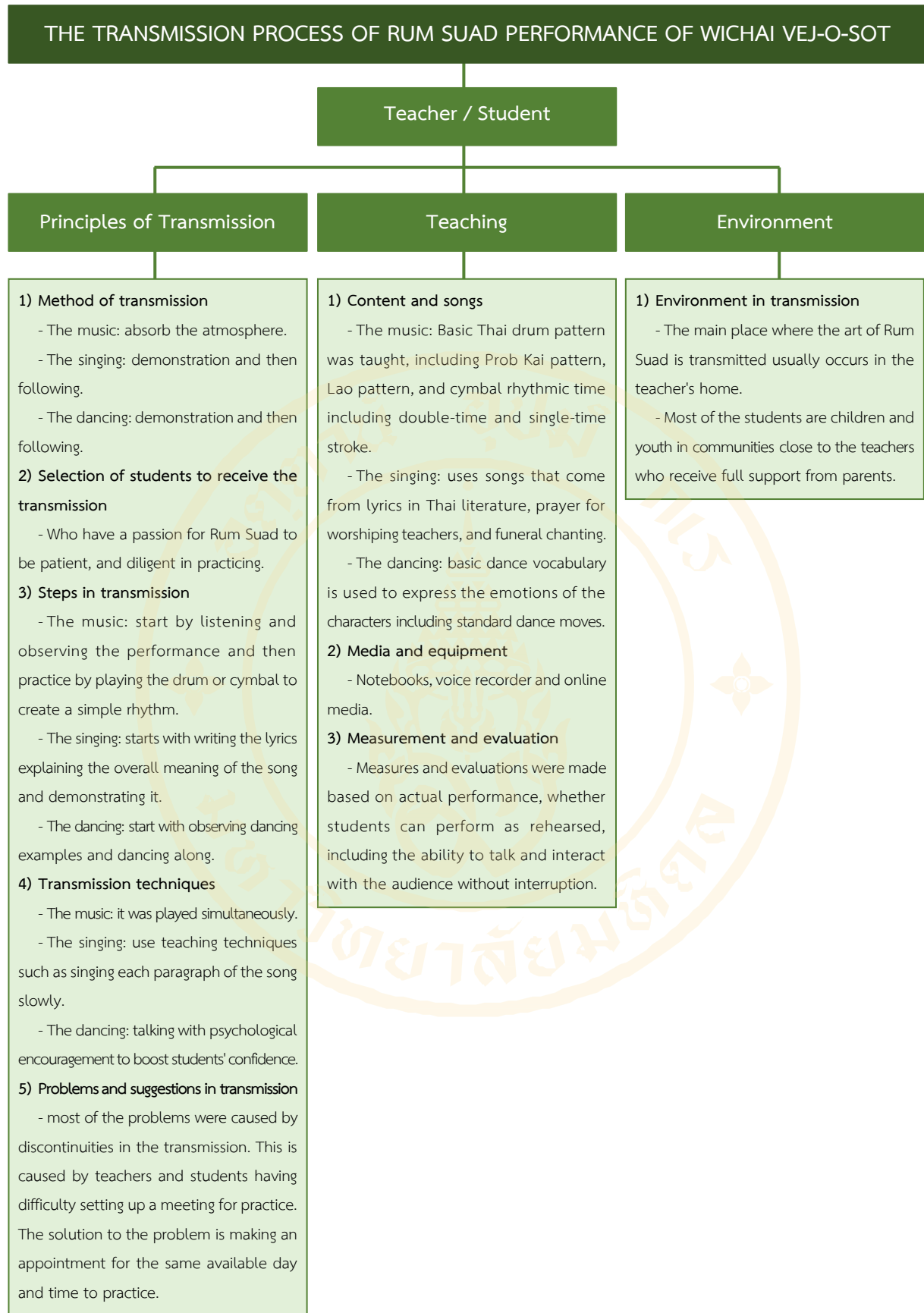

Diagram 1 The transmission process of Rum Suad performance of Wichai Vej-O-Sot

Source: by author

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดร่ำवादของคุณวิชัย เวชโอสถ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. กระบวนการถ่ายทอดร่ำवादแบบดั้งเดิม

จากการศึกษาหลักการ วิธีการ ขั้นตอน และเทคนิคการถ่ายทอดร่ำवादของคุณวิชัย เวชโอสถ พบว่าคุณวิชัยถ่ายทอดร่ำवादให้แก่ลูกศิษย์โดยใช้การสอนแบบมุขปาฐะหรือการสอนแบบปากต่อปาก และใช้วิธีการสอนแบบสาธิต ปฏิบัติให้ดู แล้วให้ลูกศิษย์ปฏิบัติตาม ทั้งในด้านดนตรี ร้อง และรำ สอดคล้องกับ ชูเกียรติลีสุวรรณ⁴ กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทยที่มีการใช้กันมาเนิ่นนาน ใช้การถ่ายทอดโดยการบอกเล่าวิธีเดียวเท่านั้น

ซึ่งลักษณะการถ่ายทอดวิชาจะเป็นการถ่ายทอดจากครูไปสู่ศิษย์ นอกจากนี้คุณวิชัย เวชโอสถ ยังถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณีปฏิบัติ ที่สืบทอดต่อกันมา รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ในการแสดงร่ำवाद ได้แก่ การไหว้ครู ความเชื่อที่ซ่อนอยู่ในบทสวดต่าง ๆ สอดคล้องกับ โสภณ เดชฉกรรจ์⁵ ซึ่งกล่าวไว้ว่า การถ่ายทอดทางดนตรี เป็นการสืบทอดความรู้แบบองค์รวมจากประสบการณ์ความรู้ของบุคคลรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีองค์ประกอบการถ่ายทอด ได้แก่ ครูดนตรี วิธีการถ่ายทอด และผู้เรียน เพื่อปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และรูปแบบของดนตรีที่เป็นเป้าหมายสำคัญของการถ่ายทอดดนตรี ดังนั้น กระบวนการถ่ายทอดร่ำवादของคุณวิชัย เวชโอสถ ที่มีการถ่ายทอดทั้งวิธีการและประเพณีความเชื่อของการแสดงร่ำवाद ก็เพื่อให้ผู้ที่เรียนร่ำवादได้เรียนรู้และมีความเข้าใจถึงแก่นแท้ของร่ำवादอย่างแท้จริง

กระบวนการถ่ายทอดศิลปะร่ำवादของคุณวิชัย เวชโอสถ ในด้านการเลือกเพลงประจำตัวให้ผู้เรียนตามลักษณะกายภาพและอุปนิสัยส่วนตัวของผู้เรียน เป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเป็นตัวของตัวเอง รู้สึกสนุกกับการเรียน และมีแรงผลักดันที่ต้องการจะเรียนรู้ สอดคล้องกับ อารี พันธุ์มณี⁶ กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ ร่างกายย่อมมีความต้องการต่าง ๆ เมื่อใดที่ร่างกายมีความต้องการ จะมีแรงขับหรือแรงจูงใจเกิดภายใน ในอีกแง่มุมหนึ่งก็เป็นการดึงเอาศักยภาพของผู้เรียนให้ได้นำออกมาใช้อย่างเต็มที่ เมื่อถึงเวลาที่ต้องแสดงจริง ผู้เรียนก็สามารถแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

จากการศึกษาการคัดเลือกผู้รับการถ่ายทอดร่ำवादของคุณวิชัย เวชโอสถ พบว่า สิ่งที่คุณวิชัยต้องคำนึง คือ มีใจรักที่จะเรียนรู้ มีความอดทน และมีความตั้งใจจริง เพราะร่ำवादเป็นการแสดงโบราณที่มีขนบธรรมเนียมกำกับอยู่ ต้องอาศัยความอดทนทั้งกายทั้งใจและใช้ความตั้งใจในการรำเรียน สอดคล้องกับ มนตรี ตราโมท⁷ ซึ่งกล่าวไว้ว่า ครูผู้สอนทำการสอนศิษย์โดยเน้นการดูอุปนิสัยของศิษย์ว่าเป็นคนที่มีนิสัย

⁴ Chukiat Leesuan, *A Study on Indigenous Learning in the Northern Rural Villages* (Chiang Mai: Chiang Mai University, 1992), 53. (in Thai)

⁵ Sophon Detchakan, "Thai Music Cultural Transmission of Amphawa Community in Samutsongkhram Province: A Case Study of Thaibanleng Ensemble" (Master's thesis, Chulalongkorn University, 2010), 13. (in Thai)

⁶ Aree Phanmanee, *Teaching Psychology* (Bangkok: Love and Lip Press, 1991), 89. (in Thai)

⁷ Montri Tramot, *Thai Music, Academic Edition: The First Music Textbook of Thailand* (Bangkok: Matichon, 1997), 88-90. (in Thai)

รักดนตรีอยู่หรือไม่ ดังนั้นผู้ที่เรียนรำสวดจนมีความสามารถขั้นชำนาญนั้น จึงต้องเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการศึกษารำสวดอย่างแท้จริง

ขั้นตอนในการถ่ายทอดรำสวดจะเริ่มจากการถ่ายทอดด้านดนตรีก่อน โดยให้ผู้เรียนได้ฟังเสียงซิมซับบรรยากาศการแสดง แล้วจึงตีรับหรือปรบมือเคาะจังหวะ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องของจังหวะเบื้องต้น สอดคล้องกับ ณรุทธ์ สุทธจิตต์⁸ ที่ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีว่า หลักการในการเรียนการสอนดนตรี คือ การสอนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับเสียงก่อนที่จะแนะนำเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางดนตรีต่อไป จังหวะจึงเป็นรากฐานสำคัญในการเริ่มต้นเรียนรู้ดนตรีทุกประเภท หลังจากผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องจังหวะแล้ว จึงจะเรียนรู้รำสวดด้านการร้องและการรำ ซึ่งลำดับของการถ่ายทอดการร้องและการรำ จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจผู้สอน โดยพิจารณาจากความถนัดของผู้เรียนเป็นหลัก

เนื้อหาและบทเพลงที่ใช้ในการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ และลูกศิษย์ คือ บทร้องจากในเรื่องวรรณคดีไทย บทไหว้ครู และเพลงไหว้ศพ มีลักษณะของการใช้ทำนองเพลงไทย เปลี่ยนเนื้อร้องไปตามวรรคเพลง เนื้อหาสอดคล้องกับ วรรณคดีธรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับ เอนก นาวิกมูล¹⁰ เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี¹¹ และ ณรุทธ์ สุทธจิตต์¹² ที่กล่าวถึงลักษณะของดนตรีพื้นบ้านว่า รูปแบบของเพลงพื้นบ้านไม่ซับซ้อน มีความเรียบง่าย ฟังแล้วเข้าใจได้ทันที มีฉันทลักษณ์ไม่แน่นอน แต่มีลักษณะการใช้คำคล้องจองกันอยู่ในตัว บทเพลงพื้นบ้านจึงต้องมีขนาดสั้น วนไปวนมาเพื่อง่ายแก่การจำ ดังนั้นส่วนสำคัญของบทเพลงที่ใช้ในรำสวดจึงเป็นการสื่อสารความหมายของเพลงให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายและสามารถมีส่วนร่วมไปกับกิจกรรมได้

จากการวิเคราะห์สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ และลูกศิษย์ พบว่ามีการใช้สมุดจดบันทึกที่ใช้ในการบันทึกเพลงต่าง ๆ เป็นลายลักษณ์อักษร และเครื่องบันทึกเสียงใช้บันทึกเสียงการร้อง รวมถึงมีการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อค้นหาบทเพลงบนโลกอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังมีการใช้เครื่องประกอบจังหวะต่าง ๆ เช่น ฉิ่งและกรับในการประกอบการถ่ายทอด ซึ่งสอดคล้องกับ สงัด ภูเขาทอง¹³ ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้ของศิลปินพื้นบ้านและดนตรีไทยไว้ว่า การถ่ายทอดโดยใช้สื่อช่วยสอนมีวัตถุประสงค์เพื่อการอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ ผู้เรียนมีตัวช่วยในการจดจำทำรำหรือเนื้อร้องต่าง ๆ ผ่านเครื่องบันทึกเสียงและวิดีโอ และตัวช่วยในการรวบรวมข้อมูลของเนื้อหาบทเรียนไว้ผ่านสมุดจดบันทึก เพื่อนำกลับไปทบทวนเนื้อหาด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น

การวัดและประเมินผลกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ เป็นการวัดและประเมินผลโดยการสังเกตพัฒนาการของผู้เรียนในระหว่างการทำท่ารำและประเมินผลจากผลงานการแสดงจริงของผู้เรียนว่าสามารถทำได้ตามที่ซ่อมและสามารถพูดคุยตอบโต้กับคนฟังได้หรือไม่ สอดคล้องกับ

⁸ Narutt Suttachitt, *Music Teaching Behavior* (Bangkok: Chulalongkorn University, 2001), 97. (in Thai)

⁹ Narutt Suttachitt, *Musical Appreciation of Western Music* (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2011), 178. (in Thai)

¹⁰ Anake Nawigamune, *Last Century Songs* (Bangkok: Karawek, 1978), 69-84. (in Thai)

¹¹ Chalernsak Pikulsri, *Methods for Studying Isaan Folk Music* (Khon Kaen: Khon Kaen University, 1993). (in Thai)

¹² Narutt Suttachitt, *Musical Appreciation of Western Music* (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2011), 13-14. (in Thai)

¹³ Sa-ngad Phukhaotong, *Thai Music and Entrance to Thai Music* (Bangkok: Ruenkaew Printing, 1989). (in Thai)

ทรงศิริ สาประเสริฐ¹⁴ ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินผลด้วยการสังเกตว่า เป็นการประเมินผลจากพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างมีจุดหมาย ผู้สอนจะต้องสังเกตโดยที่ไม่ให้ผู้เรียนรู้ตัว ซึ่งจะมีผลทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไป สิ่งที่คุณสอนควรระวังในการสังเกตคือผู้สอนต้องไม่ลำเอียง สังเกตด้วยความพึงใจที่แท้จริง ผู้สอนจะต้องใช้ความตั้งใจและความอดทนในการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

จากการศึกษาสภาพแวดล้อมในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของคุณวิชัย เวชโอสถ พบว่า สถานที่ที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์คือบ้าน หรือเปรียบเสมือนสำนักดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย เอี่ยมบางยุง¹⁵ กล่าวว่ากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยในสมัยก่อน สถานที่ให้ความรู้หรือศูนย์รวมแหล่งความรู้ทางดนตรีไทยคือ บ้าน วัด และวัง โดยมีลักษณะของการถ่ายทอดที่เริ่มถ่ายทอดกันในชุมชนใกล้ ๆ ดังนั้นจึงทำให้เกิดการปลูกฝังความเชื่อ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ต่าง ๆ ผ่านการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

นอกจากนี้ ในการศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้การรำสวด ผู้วิจัยพบองค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะการรำสวดแบบดั้งเดิม ที่นำไปสู่การถ่ายทอดรำสวดสมัยใหม่ ดังนี้

2. การถ่ายทอดรำสวดในระบบการศึกษา

จากการวิเคราะห์พบว่า ผลงานของคุณวิชัย เวชโอสถ ในด้านการเผยแพร่รำสวดที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ นอกจากในงานอวมงคล โดยการไปเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องรำสวดในระบบการศึกษาตามโรงเรียนและมหาวิทยาลัย หรือในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน จนได้รับการยกย่องให้เป็นวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการให้ความรู้รำสวด ทำให้เกิดการปรับตัวของกระบวนการถ่ายทอดความรู้รำสวดจากการถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ในชุมชนมาเป็นการถ่ายทอดผ่านระบบการศึกษา ดังแนวคิดของ ธัญญพร โพธิ์กาวิ¹⁶ ได้กล่าวไว้ว่า การปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นสำนักดนตรีที่ถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลในครอบครัว และลูกศิษย์ ได้ถูกปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบการศึกษา ความรู้ต่าง ๆ เดิมที่อยู่ในรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่นก็จะถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับระบบการศึกษามากขึ้น โดยการวางหลักสูตรใหม่ให้เหมาะสมกับสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวอาจส่งผลให้วิถีชีวิตของความเป็นสำนักดนตรีสูญหายไป แต่ในอีกแง่หนึ่งระบบการศึกษาที่เข้ามาอาจจะเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีในอนาคต

ดังนั้น การปรับตัวในด้านการถ่ายทอดรำสวดในระบบการศึกษา จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนา อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาความรู้รำสวด ที่จะนำไปสู่การปรับตัวของวัฒนธรรมการถ่ายทอดรำสวดในสังคมยุคใหม่

¹⁴ Songsiri Sapraser, "The Transference of Knowledge of Wisdom Holders" (Master's thesis, Mahidol University, 1999), 25. (in Thai)

¹⁵ Somchai Eambangyung, "The Process of Teaching Kim of the Thai Classical Music Club under the Supporting of Lhuang Praditpirho (Sorn Silapabunleng)" (Master's thesis, Mahidol University, 2002), 5. (in Thai)

¹⁶ Dhanyaporn Phothikawin, "The Inheritance and Existence of the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province," *Mahidol Music Journal* 5, no. 2 (September 2022 - February 2023): 112-129. (in Thai)

3. รูปแบบการแสดงรำสวดแบบร่วมสมัย

จากการวิเคราะห์พบว่า รูปแบบของการแสดงรำสวดของคณะวิชยราชันย์มีวัฒนธรรมการเล่นที่มักจะนำบทร้องจากเรื่องวรรณคดีไทยมาเป็นเนื้อหาในการแสดง สอดคล้องกับผลวิจัยของ พิสุทธิ การบุญ¹⁷ ที่กล่าวว่า มีบทร้องจากการนำเนื้อเรื่องในวรรณคดีต่าง ๆ มาใส่ทำนองที่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่โบราณ และมุกดา การินทร์ และบุษกร ปิณฑสันต์¹⁸ กล่าวไว้ว่า บทสวดเป็นเรื่องราวในวรรณคดีเป็นส่วนใหญ่ เกิดการนำเพลงเดิม ๆ มาเล่นซ้ำ ๆ กัน

ซึ่งรูปแบบเหล่านี้ เป็นวัฒนธรรมการแสดงรำสวดที่สืบทอดกันมา แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้คณะรำสวดต้องปรับตัวในด้านของเนื้อหาการแสดงให้มีความหลากหลายและทันสมัยมากขึ้น กล่าวคือ ยังมีคงรักษาวัฒนธรรมการแสดงดั้งเดิมไว้ ทั้งบทไหว้ครูและการสวดพระมาลัย ในขณะที่เดียวกันก็มีการเพิ่มเนื้อหาในการแสดงให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ และทันสมัยขึ้น โดยการนำการแสดงพื้นบ้านอย่างลำตัดหรือเพลงฉ่อยมาเพื่อโต้ตอบกับคนฟัง และการนำทำนองเพลงสมัยนิยมมาแต่งเนื้อร้องที่มีความเท่าทันเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน เพื่อให้ทำนองคุ้นหู คนฟังสามารถฟังเข้าใจง่าย เพิ่มความน่าสนใจให้แก่การแสดงรำสวด ซึ่งการปรับตัวด้านเนื้อหาการแสดงดังกล่าว ส่งผลให้การแสดงรำสวดดำรงอยู่ได้ในสังคมร่วมสมัย

4. บทบาทของการเผยแพร่วัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์พบว่า เดิมทีรำสวดใช้แสดงในงานศพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากชมได้ยาก แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไป มีการเข้ามาของเทคโนโลยีมากขึ้น ประกอบกับคุณวิชัย เวชโอสถ หัวหน้าคณะรำสวดวิชยราชันย์ มีความต้องการที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมรำสวดให้ผู้คนได้รู้จักรำสวดอย่างกว้างขวางขึ้น ทำให้มีการนำการแสดงรำสวดเข้าไปมีบทบาทในพื้นที่ต่าง ๆ มากขึ้น เช่น งานรื่นเริง หรือเวทีประกวดความสามารถต่าง ๆ โดยการเข้าสู่บทบาทของการเป็นผู้เผยแพร่วัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยได้มีโอกาสแสดงในรายการโทรทัศน์ชื่อดังต่าง ๆ อีกทั้งยังได้แสดงในงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของหน่วยงานต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้แสดงเชิงให้ความรู้ในงานประชุมเชิงวิชาการต่าง ๆ สอดคล้องกับที่ ฉันทยาภรณ์ โพธิกาวิณ¹⁹ กล่าวไว้ว่า วงดนตรีแก้วบูชาได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ มีการจัดทำข้อมูลของวงดนตรีเพื่อเป็นฐานข้อมูลของตำบล และการลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพื่อการประชาสัมพันธ์ ในส่วนการสนับสนุนของเอกชนนั้น เป็นการสนับสนุนในด้านของการจ้างงาน หาเวทีให้แสดง เพื่อเผยแพร่และให้การสนับสนุนทางอ้อม

¹⁷ Phisut Kanboon, "Teacher Salutation Analysis in Chanthaburi Province," *Institute of Culture and Arts Journal* 15, no. 2 (January-June 2014): 58-68. (in Thai)

¹⁸ Mukda Karin and Bussakorn Binson, "Rites and Beliefs of Rum Suad Performance by Orachun Luksunthomphu Troupe in Rayong Province," *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)* 20, no. 2 (May-August 2022): 23-42. (in Thai)

¹⁹ Dhanyaporn Phothikawin, "The Adaptation of the Piphat Mon in Ratchaburi Province in the Context of Contemporary Thai Society," *The Journal of Pacific Institute of Management Science (Humanities and Social Sciences)* 8, no. 1 (January-April 2022): 1-18. (in Thai)

ซึ่งการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนนั้น มีความสำคัญอย่างมากที่ทำให้รำสวดสามารถอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้รำสวดของคุณวิชัย เวชโอสถ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

- 1) ผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแนวทางในการนำกระบวนการถ่ายทอดความรู้รำสวดไปประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดรำสวดในระบบการศึกษา เพื่อเป็นส่งเสริมวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่
- 2) ผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางในการนำวิธีการและเทคนิคพิเศษในการถ่ายทอดรำสวดไปประยุกต์ใช้กับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านหรือดนตรีในแขนงอื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยสืบเนื่อง

การศึกษาของผู้วิจัยข้างต้น เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ยังมีรายละเอียดในแง่มุมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

- 1) การศึกษากระบวนการถ่ายทอดรำสวดในคณะอื่น ๆ ในภาคตะวันออก เพื่อเป็นการศึกษาเอกลักษณ์การถ่ายทอดรำสวดของแต่ละคณะ
- 2) การศึกษาบทเพลง บทร้อง และดนตรีที่ใช้ในการประกอบการละเล่น เพื่อเป็นการศึกษาเอกลักษณ์ด้านดนตรีและภาษาต่อไป

Bibliography

- Bissuri, Anuwat, and Kumkom Pornprasit. "Rum Suad of Kru Sakhon Prajong Troupe from Ban Khai District in Rayong Province." *Journal of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University* 3, no. 2 (September 2016 - February 2017): 108-117. (in Thai)
- Detchakan, Sophon. "Thai Music Cultural Transmission of Amphawa Community in Samutsongkhram Province: A Case Study of Thaibanleng Ensemble." Master's thesis, Chulalongkorn University, 2010. (in Thai)
- Eambangyung, Somchai. "The Process of Teaching Kim of the Thai Classical Music Club under the Supporting of Lhuang Praditpirho (Sorn Silapabunleng)." Master's thesis, Mahidol University, 2002. (in Thai)

- Kanboon, Phisut. "Teacher Salutation Analysis in Chanthaburi Province." *Institute of Culture and Arts Journal* 15, no. 2 (January-June 2014): 58-68. (in Thai)
- Karin, Mukda, and Bussakorn Binson. "Rites and Beliefs of Rum Suad Performance by Orachun Luksunthornphu Troupe in Rayong Province." *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)* 20, no. 2 (May-August 2022): 23-42. (in Thai)
- Leesuwan, Chukiat. *A Study on Indigenous Learning in the Northern Rural Villages*. Chiang Mai: Chiang Mai University, 1992. (in Thai)
- Mongkolthawat, Pratana, and Saisamin Ngamluan. *Funeral Performance (Rum Suad Dance) in Trat Province*. Bangkok: Office of the National Culture Commission, 2004. (in Thai)
- Nawigamune, Anake. *Last Century Songs*. Bangkok: Karawek, 1978. (in Thai)
- Phanmanee, Aree. *Teaching Psychology*. Bangkok: Love and Lip Press, 1991. (in Thai)
- Phothikawin, Dhanyaporn. "The Adaptation of the Piphat Mon in Ratchaburi Province in the Context of Contemporary Thai Society." *The Journal of Pacific Institute of Management Science (Humanities and Social Sciences)* 8, no. 1 (January-April 2022): 1-18. (in Thai)
- Phothikawin, Dhanyaporn. "The Inheritance and Existence of the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province." *Mahidol Music Journal* 5, no. 2 (September 2022 - February 2023): 112-129. (in Thai)
- Phukhaotong, Sa-ngad. *Thai Music and Entrance to Thai Music*. Bangkok: Ruenkaew Printing, 1989. (in Thai)
- Pikulski, Chalerm Sak. *Methods for Studying Isaan Folk Music*. Khon Kaen: Khon Kaen University, 1993. (in Thai)
- Saprasert, Songsiri. "The Transference of Knowledge of Wisdom Holders." Master's thesis, Mahidol University, 1999. (in Thai)
- Suttachitt, Narutt. *Music Teaching Behavior*. Bangkok: Chulalongkorn University, 2001. (in Thai)
- Suttachitt, Narutt. *Musical Appreciation of Western Music*. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2011. (in Thai)
- Tramot, Montri. *Thai Music, Academic Edition: The First Music Textbook of Thailand*. Bangkok: Matichon, 1997. (in Thai)